teenistuseks tarvitatavad, kuna kõik teised, kaasa arvatud ka ladu-ait ja varemeis olev Toomkirik, olid isegi maapinnalt kadunud. Raekoda ehitati uuesti 1698. a.

Muidu ei suutnud viletsad ajad tuua linna sisemisse ellu mingisugust paranemist. Terve rida ehituskrunte, mis esimesel Vene ajal lagedaks tehti, jäigi tühjaks; samuti oli ka suur osa Toomimäe krunte jäänud ehistamata ning omaniketa. Siis aga järgnes 1667. a. veel katastroof, mis mitmeski suhtes huvitav, kuid senini kahjuks suurema tähelepanuta on jäetud. 22. V. 1667. a. pääsis lahti tuli, mis hävitas üle 50 parema maja linnas, peaaegu kolmandiku üldarvust; selle põhjal võime endile luua kujutelma, kuivõrt linna sisemine elu oli läinud tagurpidi. Sellel tulehävitusel oli aga veel teine huvitav tagajärg: maavalitsus tegi kõige kindlakujulisema ettepaneku, korraldada uulistik uue kava järele. Ürgaegse linnaplaani aluseks pandud skeem pidi teostatama äärmise järjekindlusega. Lossi uuli pidi jätkatama sirgjoones läbi eesasuva majadekogumi linnamüürini; Rüütli uul pidi saama sirge, ligikaudu praeguse kuju. Kui suurejoonelisena ka ei esine kõnesolev projekt esimesel pilgul, siiski võis ta teostamine vaevalt mingit tegelikku kasu tuua. Poleks saavutatud olulisi hõlbustusi ei liikimise ega kaitse suhtes, sest et kavatsetud uulid mitte linnaväravate suunas poleks läinud ja Toomimägi oma kindlustuseloomult kuidagi ei suutnud omada linna suhtes tsitadelli tähtsust. Raad palus asevalitsejat sellest projektist loobuda, sest et selle teostamine, arvestades toitlusasjanduse ülihalba seisukorda, kodanikkonna, eriti tulehädaliste, äärmist kehvust ja üldse halatsemisväärset ning viletsat linna seisukorda, tooks enesega kaasa elanikkonna täielise majandusliku kokkuvarisemise. Peale selle juhiti tähelepanu ka puht-tehnilist laadi raskustele. Linn olevat „kõikuvapinnalisele ja vesisele kohale rajatud ning sellepärast asetuvad vanad majad maasse taotud tammepostidele ja nendele paigutatud tugevaist jämedaist tammepakkudest tehtud alustugedele, keldrid ja uulid aga on, et nad kuivad oleksid, varustatud sügaval maa all rennidega, torudega ja uulikaevudega".[1]) Sellepärast olevat uulistiku muutmine ja alusmüüride mahajätmine erakordselt raske uuesti panna tulevate torude ja kaevseadiste tõttu. Pealegi puuduvat alusmüüri toeks tarvilised tammepalgid kui ka ehitusmaterjal ja tööjõud.

Sellest hoolimata algas komandant nobedasti põlenud majade müürijäänuste mahakiskumist, vaatamata kõigile kodanikkonna protestele, kes pöördus otseteed kuninga poole. Selle ettevõtte tulemuste kohta pole säilinud teateid; siiski näitab vanade plaanide kõrvutamine hilisematega, et see kavatsus on jäänud paberile.

Agulid, mis pikapeale olid uuesti tekkinud, pidid piirduma, kogu linna seisukorrale vastavalt, väikese levimisulatusega. Neist tähelepandavaim siirdus kitsa vööna jõe vastaskaldal umbes praeguselt Vene uulilt kuni Holmini, alguses veel nime all „Vene kaubahoov", hiljemini aga lihtsalt agul. Lõunas tekkis jälle jõe ja mäekallaku vahelisel madalikul aedasula, mis ulatus umbes praeguse Soola uulini. Põhjas polnud aedadel mingit tähtsust. Leprosoorium näib Poola aja lõpul või Rootsi aja alul tegevuse lõpetanud olevat. 1696. a. kavatseti vana loss täieliselt korda seada, ei jõutud aga kavatsuse teostamiseni.

Siis viis Põhjasõda Tartu hukkumisele; peale kodanikkonna väljasaatmist 1708. a. hävitati linn plaanikindlalt. Müürid, loss ja kirikud lasti õhku, majadele

---

1) „. . . auf einem quebbichten und wasserquellenden Ohrte fundiert und derowegen die alten Häuser auf eingerammete eichene Pfäle und darauf gelegte Rösten von starken dicken eichenen Balcken ruhen, die Kellern und Strassen, darmit sie trucken bleiben, mit Rinnen, Röhren und Trummen tief unter der Erde versehen".